264.

264. Μαρμάρινη κεφαλή Διονύσου

Αρχαιολογικό Μουσείο Πολυγύρου (ΜΠ 29)
Προέλευση: σπήλαιο Διονύσου Καλλιθέας Χαλκιδικής
Τέλη 4ου αι. π.Χ.
Μάρμαρο λεπτόκοκκο, λευκό, ενδεχομένως Θάσου
Μέτρια κατάσταση διατήρησης. Αποκρουσμένο στη μύτη και στα μαλλιά, ιδιαίτερα στο εμπρόσθιο αριστερό τμήμα της κεφαλής. Φθορές στην επιφάνεια και μικρότερη ή μεγαλύτερη απώλεια υλικού σε αρκετά σημεία.
Ύψ. 0,23. Πλ. 0,16. Πάχος 0,17.

Μαρμάρινη κεφαλή με τμήμα του λαιμού και μικρό τμήμα του αριστερού ώμου από άγαλμα Διονύσου, μικρότερου του φυσικού μεγέθους. Η κεφαλή γέρνει ελαφρά προς τα αριστερά και προς τα εμπρός, δίνοντας στη μορφή μια γλυκιά, χαριτωμένη έκφραση. Το πρόσωπο είναι λεπτό, ωοειδές, τα μάτια τοποθετημένα βαθιά στις κόγχες και το στόμα σχετικά μικρό και ελαφρά ανοικτό. Ο όγκος των μαλλιών είναι αδρά κατεργασμένος· τα μαλλιά χωρίζονται με μια στενή, σφικτά τοποθετημένη ταινία σε ένα ενιαίο τμήμα στην κορυφή του κεφαλιού και σε πλατείς παχείς βοστρύχους γύρω από το πρόσωπο, δύο από τους οποίους ξεχωρίζουν ως πλόκαμοι στα πλάγια και πέφτουν έως και τον ώμο· στην πίσω πλευρά του κεφαλιού τα μαλλιά πέφτουν συνοπτικά δουλεμένα, ίσως κυματιστά έως και τον αυχένα.

Μισαηλίδου-Δεσποτίδου κ.ά. 2014, 77, αρ. 6 (Ε. Μ. Τσιγαρίδα). Αναφορά σε Πέτσας 1970, 361, πίν. 307α. Βουτυράς 2000, 633–635, εικ. 1–3.

Ανάλογα εικονογραφικά χαρακτηριστικά συναντώνται σε αγάλματα του Διονύσου του 4ου αι. π.Χ., και ιδιαίτερα στην πολύ καλύτερης ποιότητας και διατήρησης μαρμάρινη κεφαλή υπερφυσικού αγάλματος από το ιερό του Διονύσου στην αρχαία πόλη της Θάσου, βλ. Σταμπολίδης & Φάππας 2021, 377, αρ. 21 (Κ. Πανούση).

Δ.Α., Φ.Γ.

264. Marble head of Dionysus

Archaeological Museum of Polygyros (ΜΠ 29)
Provenance: Cave Sanctuary of Dionysus, Kallithea, Chalkidiki
Late 4th c. BC
White fine-grained marble, possibly from Thassos
Moderately well preserved, damaged to the nose and hair, especially on the front left side of the head. Surface damage of variable intensity is visible in places.
H. 0.23. W. 0.16. Th. 0.17.

Marble head with part of the neck and a small part of the left shoulder from a statue of Dionysus. Saller than life-size, the head tilts slightly to the left and forward, giving the figure an endearing, graceful expression. The face is thin and oval in shape, the eyes set deep in the sockets, and the mouth relatively small and slightly open. The depiction of the hair is rough, divided by a narrow, tightly placed band into an upper mass, thick, wide curls around the face. Two of these stand out as plaits on the sides and fall to the shoulders. The hair is also roughly worked at the back of the head and is perhaps wavy down to the nape.

Μισαηλίδου-Δεσποτίδου et al. 2014, 77, n. 6 (Ε. Μ. Τσιγαρίδα). Reference in Πέτσας 1970, 361, pl. 307α. Βουτυράς 2000, 633-635, fig. 1-3.

Similar iconographic features are found in the statues of Dionysus of the 4th c. BC, and especially in the much better preserved larger-than-life-size marble head of the statue from the sanctuary of Dionysus in the ancient city of Thassos. See Σταμπολίδης & Φάππας 2021, 377, n. 21 (Κ. Πανούση).

D.A., F.G.

265α

265α–γ.

265α–γ. Ενεπίγραφα όστρακα ερυθρόμορφων κρατήρων και μελαμβαφούς κύλικας

Αρχαιολογικό Μουσείο Πολυγύρου (ΜΠ 283α και β, ΜΠ 1964, ΜΠ 5230)
Προέλευση: σπήλαιο Διονύσου Καλλιθέας Χαλκιδικής
5ος αι. π.Χ.
Πηλός πορτοκαλέρυθρος, καθαρός
Στην περιοχή του σπηλαίου Διονύσου Καλλιθέας Χαλκιδικής βρέθηκαν αρκετά ενεπίγραφα όστρακα, στα οποία ήταν χαραγμένο το όνομα του θεού.

265.α. Δύο τμήματα ερυθρόμορφου κρατήρα
Τα δύο τμήματα του κρατήρα αποτελούνται από δύο (283α) και τρία (283β) μεγάλα όστρακα και δεν συγκολλώνται μεταξύ τους. Η εξωτερική επιφάνεια του (283α) είναι σχεδόν τελείως απολεπισμένη.

(283α): Ύψ. 0,108. Μήκ. 0,132. (283β): Ύψ. 0,084. Μήκ. 0,155.
Σώζονται τμήματα από το σώμα, τον λαιμό και το χείλος ερυθρόμορφου, πιθανότατα καλυκωτού, κρατήρα. Από την παράσταση διακρίνεται (α) τμήμα μορφής, μάλλον γυναικείας, με ιμάτιο που πιθανώς καλύπτει και το κεφάλι και (β) κεφαλή γυναικείας μορφής προς τα δεξιά με λεπτά, καλοσχηματισμένα χαρακτηριστικά, ταινία στα μαλλιά και ενώτιο-κρίκο. Μπροστά της διακρίνεται τμήμα κεφαλής, πιθανότατα γυναικείας, με κοντά σγουρά μαλλιά. Το χείλος εξωτερικά κοσμείται με κλαδί ελιάς σε οριζόντια διάταξη, εντελώς απολεπισμένο στο (283α). Στην άνω επιφάνεια του χείλους διακρίνονται τμήματα της εγχάρακτης επιγραφής (283α) ΗΓΙΑΣ ΔΙ[ΟΝΥΣΩΙ] (ο Ηγίας το αφιέρωσε στον Διόνυσο) και (283β) ΑΠ.

Αδημοσίευτο.

Αναφορά (μόνο στο 283α) σε Λεβεντοπούλου-Γιούρη 1971, 362–363, 365 με εικόνα. Βουτυράς 2000, 634–635.

265α–γ. Inscribed fragments of a red-figure krater and black-figure kylix

Archaeological Museum of Polygyros (ΜΠ 283α and β, ΜΠ 1964, ΜΠ 5230)
Provenance: Cave Sanctuary of Dionysus, Kallithea, Chalkidiki
5th c. BC
Fine orange clay with no inclusions

265α. Two parts of a red-figure crater
The two parts consist of two (283α) and three (283β) large sherds. The outer surface of (283α) is almost completely exfoliated.
(283α): H. 0.108. L. 0.132. (283β): H. 0.084. L. 0.155.

Parts of the body, neck, and rim of a red-figure vase probably, a calyx krater, are preserved. The scene depicts (α) part of a female figure, the head of which is covered by a himation, and (β) the head of a female figure to the right with fine, well-shaped features, headband, and an earring. In front of her part of a head, probably female, with short curly hair, is preserved. The rim (α) is externally decorated with an olive branch in a horizontal arrangement and is completely exfoliated. On the upper surface of the rim parts of an engraved inscription (α) *ΙΓΙΑΣ ΔΙ[ΟΝΙΣΟΣΟΙ]* – *Ιγίας* (*Igias*), dedicated to Dionysus, and (β) *ΑΠ*.

Unpublished.

Mentioned (only 283α) in Λεβεντοπούλου-Γιούρη 1971, 362-363, 365. Βουτυράς 2000, 634-635.

265β. Red-figure krater sherd
Fragmentary, in places, the glaze is exfoliated, mainly on the inside.
Max. dim. 0.076 x 0.059.

265β

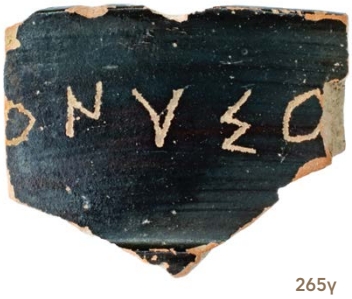

265γ

265α–γ.

265β. Όστρακο ερυθρόμορφου κρατήρα
Σε σημεία φέρει λίγα γδαρσίματα.
Μέγ. διαστάσεις: 0,076 x 0,059.

Όστρακο από το χείλος και τον λαιμό ερυθρόμορφου κρατήρα. Το χείλος εξωτερικά φέρει ζώνη που κοσμείται με κλαδί ελιάς με διπλή φυλλοστοιχία. Εσωτερικά, πάνω σε στιλπνή μελαμβαφή επιφάνεια έχει χαραχθεί επιγραφή, από την οποία σώζεται ΔΙΟ[ΝΥΣΩ.

Αδημοσίευτο.

Αναφορά σε Τσιγαρίδα κ.ά. 2007, 329. Tsigarida 2011, 167–168, εικ. 2.

265γ. Όστρακο μελαμβαφούς κύλικας
Σε σημεία το γάνωμα είναι απολεπισμένο, κυρίως στο εσωτερικό του.
Μέγ. διαστάσεις: 0,022 x 0,028.

Μικρό όστρακο από το χείλος μελαμβαφούς κύλικας με πολύ λεπτά τοιχώματα. Κάτω από το χείλος εξωτερικά, πάνω σε στιλπνή μελαμβαφή επιφάνεια, έχει χαραχθεί η επιγραφή ΔΙ]ΟΝΥΣΟ.

Αδημοσίευτο.

Αναφορά σε Juri 1976, 137, 139, εικ. 5.

Δ.Α.

Sherd from the rim and neck of a red-figure krater. The rim has a band on the outside decorated with an olive branch with double leaves. On the black-glazed inner surface an engraved inscription, from which only *ΔΙΟ[ΝΥΣΩ* (*DIONYSUS*) survives.

Unpublished.

Mentioned in Τσιγαρίδα κ.ά. 2007, 329. Tsigarida 2011, 167-168, fig. 2.

265γ. Black-glazed sherd from a kylix
Fragmentary, in places, the glaze is exfoliated, mainly on the inside.
Max. dim. 0.022 x 0.028.

Small sherd from the rim of a black-glazed kylix with very thin walls. Beneath the rim on the outside, on the black-glazed surface, the inscription *ΔΙ]ΟΝΥΣΟ* (*DI]ONYSOS*) has been engraved.

Unpublished.

Mentioned in Juri 1976, 137, 139, fig. 5.

D.A.

267.

267. Αττική μελανόμορφη λήκυθος

Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης (ΜΘ 1602)
Προέλευση: Χαλκιδική (Κατάσχεση «επί αυτοκτονήσαντος αρχαιοκαπήλου Κούμα»)
490–480 π.Χ.
Πηλός λεπτόκοκκος, πορτοκαλέρυθρος
Ακέραιη, με ελάχιστες αποκρούσεις.
Ύψ. 0,137.

Αττική μελανόμορφη λήκυθος με ώμο και κωνικό σώμα, το οποίο στενεύει προς την εχινόμορφη βάση. Το στόμιο, η εξωτερική επιφάνεια της λαβής, το κάτω μέρος του σώματος και η άνω επιφάνεια της βάσης καλύπτονται με μελανό υάλωμα. Ο λαιμός διακοσμείται στο κάτω μισό του με σειρά κάθετων γραμμών, ενώ ο ελαφρώς επικλινής ώμος με ζώνη μικρών γραμμών περιμετρικά του λαιμού και στη συνέχεια με μεμονωμένα κλειστά άνθη λωτού. Η κύρια παράσταση καταλαμβάνει το άνω μέρος του σώματος κάτω από μια στενή ζώνη με λευκές και μελανές στιγμές. Χρήση επίθετου λευκού και ιώδους χρώματος. Απεικονίζεται ο Διόνυσος μόνος του, ανακεκλιμένος στο έδαφος, εντός σπηλιάς, η οποία αποδίδεται με δύο βράχους που υψώνονται αριστερά και δεξιά της κεντρικής μορφής. Ο θεός έχει το σώμα του στραμμένο προς τα αριστερά αλλά το κεφάλι προς τα δεξιά. Είναι γενειοφόρος, έχει μακριά μαλλιά, ανασηκωμένα στο πίσω μέρος του κεφαλιού, και φοράει ιμάτιο. Στο φόντο της παράστασης διακρίνονται κλαδιά με φύλλα και ένα αντικείμενο, πιθανώς λύρα (;).

Αδημοσίευτη.

267. Attic black-figure lekythos

Archaeological Museum of Thessaloniki (ΜΘ 1602)
Provenance: Chalkidiki (Seized “following the suicide of the antiquities smuggler Koumas”)
490–480 BC
Fine orange-red clay
Intact, with some chips.
H. 0.137.

Attic black-figure lekythos with conical body, narrowing towards the echinus-shaped base. The mouth, the outer surface of the handle, the lower part of the body, and the upper surface of the base are glazed black. The lower half of the neck is decorated with a group of vertical lines, though a zone of small lines followed by individual closed lotus flowers are depicted on the slightly sloping shoulder. The main scene occupies the upper part of the body following a narrow zone with white and black dots. Dionysus is depicted alone, reclining on the ground inside a cave, rendered by two rocks rising to the left and right of the central figure. The god is depicted turning has body to the left and his head to the right. He is bearded, with long hair raised at the back of his head, wearing a himation. In the background, leaved branches and possibly a lyre, are depicted.

Unpublished.

267.

Αναφορά σε: *Paralipomena*, 240. Κουκουβού & Ζιωγάνα 2022, 281, αρ. 24. Το αγγείο ανήκει στιλιστικά στην Κατηγορία της Αθήνας 581 ii (Beazley), και πιο συγκεκριμένα στην υποομάδα που βρίσκεται κοντά στο Εργαστήριο του Ζ. του Αίμονα. Για την Κατηγορία της Αθήνας 581 ii και ειδικά για τα αγγεία που παρουσιάζουν «Αιμόνια» χαρακτηριστικά, βλ. *CVA* Berlin, Antikensammlungen 17, 71 (N. Zimmermann-Elseify) με βιβλιογραφία. Για ένα κοντινό αγγείο, βλ. *CVA* Wien, Universität und Professor Franz v. Matsch, πίν. 6,12 (H. Kenner).

Ο Διόνυσος της ληκύθου αποδόθηκε σε στάση συμποσιαστή, αλλά δεν διακρίνεται αν κρατάει μπροστά στο στήθος του κάποιο κύπελλο πόσης (π.χ. ρυτό ή κάνθαρο). Απεικονίσεις του Διονύσου ως συμποσιαστή ανακεκλιμένου στο έδαφος, σε περιβάλλον σπηλιάς, απαντούν στην αττική αγγειογραφία από τα τέλη του 6ου αι. π.Χ. και εξής και απηχούν την ιδιότητά του ως θεού της γονιμότητας και της βλάστησης. Για την εικονογραφία του μεμονωμένου Διονύσου ως συμποσιαστή, βλ. Díez-Platas 2013.

Α. ΑΡΒ.

Mentioned in *Paralipomena* 240. Κουκουβού & Ζιωγάνα 2022, 281, n. 24. The vase is attributed stylistically to the Attic Category 581 ii (Beazley) and, more specifically, to the subgroup found near the workshop of Z. Haemon. For Attic Category 581 ii and especially for those vases that show 'Haemonean' characteristics, see *CVA* Berlin, Antikensammlungen 17, 71 (N. Zimmermann-Elseify) with relevant bibliography. For a similar vase, see *CVA* Wien, Universität und Professor Franz v. Matsch, pl. 6,12 (H. Kenner).

Dionysus is depicted in a banqueting pose, while is unclear whether he is holding a drinking cup (e.g. a rhyton or kantharos) in front of his chest. Depictions of Dionysus as a banqueting figure reclining on the ground in a cave setting, are common in Attic vase paintings from the late 6th c. BC onwards and reflect his status as a god of fertility and vegetation. For the iconography of Dionysus as a banqueting figure, see Carpenter 1986, esp. 113-117. Wolf 1993, 68-69. Díez-Platas 2013.

A.ARV.